

نسبت نظر و عمل در تمدن اسلامی موضوعی جدی و تأثیرگذار است

عضو فرهنگستان هنر با اشاره به موضوع مقاله‌اش در همایش فلسفه که نسبت میان نظر و عمل در آرای فیلسوفان قرون سوم و چهارم هجری است...

عضو فرهنگستان هنر با اشاره به موضوع مقاله‌اش در همایش فلسفه که نسبت میان نظر و عمل در آرای فیلسوفان قرون سوم و چهارم هجری است بیان کرد: در آرای فلاسفه آن زمان اخوان الصفاء و شخص فارابی نسبت نظر و عمل امر بسیار مهمی بوده است. دکتر حسن بلخاری در گفتگو با خبرنگار مهر در مورد موضوع مقاله‌اش در همایش روز جهانی فلسفه گفت: عنوان مقاله من در این همایش نسبت میان نظر و عمل در آرای حکمای مسلمان قرون سوم و چهارم هجری و تأثیر آن بر مفهوم هنر و صناعات در تمدن اسلامی است. بنده به این دلیل که محور اصلی همایش روز جهانی فلسفه نسبت میان نظر و عمل در فلسفه اسلامی است روی این موضوع در ساحت فلسفه هنر که تخصص خودم هست تحقیق کردم.

وی افزود: سال گذشته کتابی از بنده در فرهنگستان هنر منتشر شد درباره هندسه خیال و زیبایی که من در آن کتاب به صورت تفصیلی آرای اخوان الصفاء را در این چارچوب بررسی کرده بودم و تأثیر این آرا را بر حکمت هنر و صناعات اسلامی در دوره‌های بعدی مورد بحث قرار داده بودم. اخوان الصفاء جزء حکمایی هستند که در آن قرون مهمترین نقش را در ایجاد نسبت میان نظر و عمل دارند.

این استاد فلسفه هنر دانشگاه تهران تصریح کرد: در آرای فلاسفه آن زمان همین اخوان الصفاء و شخص فارابی که اولین فیلسوف مسلمان است علی الاطلاق این نسبت توجه بین نظر و عمل امر بسیار مهمی بوده است. علاوه بر اخوان الصفاء فارابی هم در کتاب احصاء العلوم خود تعریفی از علم الحیل دارد و علم الحیل را شناختن راهها و تدبیرهایی می‌داند که انسان به وسیله آنها مفاهیمی را که وجودشان در ریاضیات با برهان ثابت شده بر اجسام خارجی منطبق می‌کند. به عبارت دیگر این ایده‌ها را تبدیل به یکسری موجودات عینی و اجسام و اشیاء عینی می‌کند.

عضو فرهنگستان هنر خاطر نشان کرد: این شاید دقیقترین رابطه‌ای است که می‌شود آن را بین ایده و اثر (حالا اثر هنری یا صناعی) ایجاد کرد. از آن طرف باز ما در این قرون مکتب بغداد را داریم که مهمترین ویژگی این مکتب ایجاد رابطه و نسبت میان نظر و عمل است. برخی از محققان معتقدند که یک چنین دیدگاهی که در قرن چهارم وجود داشت و ریشه‌اش از قرن سوم بود فرهنگ بصری تمدن اسلامی را پایه گذاری کرد و آثار هنری و صناعات عظیمی در این عصر همگی متکی بر این مبنای نظری شکل گرفت.

این محقق و پژوهشگر یادآور شد: به عنوان مثال این نکته را عرض می‌کنم که از نظر اخوان الصفاء ما دوگونه هندسه داریم. یک جور هندسه عقلی داریم و یک جور هندسه حسی داریم. منظور از هندسه عقلی مباحث، مفاهیم و معانی است و هندسه حسی آن هندسه‌ای است که به شما اجازه می‌دهد آن مبانی را در صورت اشیاء پیاده کنید. آن وقت غایت این مسائل و اندیشه‌ها همین بود که در جهان خارج این ایده‌ها یک تعین پیدا می‌کند و از این می‌شود نسبت میان عمل و نظر را در تمدن اسلامی بازگو کرد.

این نویسنده و مترجم در پایان اظهار داشت: گرچه بعدها این ارتباط کم شد تا به ملاصدرا رسید که فوق العاده نسبت میان نظر و عمل تأمل کرد و اصلاً مبنای عمل و صناعات هنر که کاملاً عملی بود مبنایش مبنای دیگری شد. از آنجا به بعد هم حضور ایده‌های فردی در هنر ما پیدا شد. به هر حال در این مقاله تفصیلی این ویژگی مهم قرون سوم و چهارم هجری را مورد بررسی قرار داده‌ام.